

Magdalena Rodewald

Społeczeństwo informacyjne w Polsce a potrzeby i gotowość członków społeczeństwa do udziału w kształceniu na odległość

Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa nr 3, 133-142

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Magdalena RODEWALD

Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa z siedzibą w Poznaniu

SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE W POLSCE A POTRZEBY I GOTOWOŚĆ CZŁONKÓW SPOŁECZEŃSTWA DO UDZIAŁU W KSZTAŁCENIU NA ODLEGŁOŚĆ

Społeczeństwo informacyjne

Żyjąc w społeczeństwie informacyjnym, w którym informacja jest zasobem o wymiernej wartości, często równej lub wyższej innym zasobom, nie sposób nie doceniać jej potęgi. Współczesny człowiek korzysta z wielu informacji w różnych obszarach swojego działania, a umiejętność zdobywania, selekcjonowania i wykorzystywania informacji niejednokrotnie decyduje o jego sukcesie lub porażce.

Istnieje wiele definicji społeczeństwa informacyjnego i rozpatruje się je w wielu aspektach, m.in.: technicznym, ekonomicznym, zawodowym, przestrzennym i kulturowym.¹ Samo określenie „społeczeństwo informacyjne” zostało wprowadzone w 1963 roku przez japońskiego etnologa Tadao Umesao i upowszechnione przez Kenichi Koyama, ale w Europie pojęcie społeczeństwa informacyjnego stało się popularne dzięki raportowi *Europe and the Global Information Society: Bangemann Raport Recommendations to the European Council* z 1994 roku.²

Według raportu, społeczeństwo informacyjne charakteryzuje się przygotowaniem i zdolnością do użytkowania systemów informatycznych i wykorzystuje usługi telekomunikacyjne do przekazywania i zdalnego przetwarzania informacji. Informacja i technologie komunikacyjne doprowadziły do rewolucji informacyjnej, a nowoczesne procesy technologiczne pozwalają nam przetwarzać, przechowywać, zdobywać i komunikować informację w jakiegokolwiek formie bez ograniczeń odległości, czasu oraz zawartości. Rewolucja informacyjna powoduje duże zmiany w organizacji i strukturze społeczeństwa i ma duży potencjał poprawy jakości życia oraz efektywności i spójności naszych działań. Istnieje jednak ryzyko, że społeczeństwo podzieli się na tych, którzy mają dostęp do nowoczesnych technologii i potrafią je wykorzystywać oraz na tych, którzy z różnych względów nie oswoją się z tymi narzędziami i będą zagrożeni wykluczeniem, jeśli nie społecznym, to przynajmniej z rynku pracy.

Społeczeństwu informacyjnemu przypisuje się różne funkcje, m.in.: edukacyjną – polegającą na globalnym upowszechnianiu wiedzy i uświadamianiu potrzeby samorozwoju; komunikacyjną – polegającą na budowaniu globalnych więzi społecznych; socjalizacyjną i aktywizacyjną – polegającą na mobilizacji osób częściowo wyłączonych z funkcjonowania w społeczeństwie, np. niepełnosprawnych, matek samotnie wychowujących dzieci, itp. poprzez

¹ D. Bell, *The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*. New York: Basic Books, 1973

² *Europe and the Global Information Society: Bangemann Raport Recommendations to the European Council* z 1994 r. http://www.epractice.eu/files/media/media_694.pdf (pobrano 12.07.2012 r.)

umożliwienie np. pracy zdalnej; partycypacyjną – poprzez np. umożliwienie udziału w debatach publicznych w Internecie; itd.³

Strategia MSW rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce do roku 2013 określa wizję społeczeństwa informacyjnego w Polsce do 2013 roku jako społeczeństwa aktywnego, które osiąga wysoką jakość życia w sferze osobistej i społecznej, oraz formułuje na jej podstawie misję:

*Umożliwienie społeczeństwu powszechnego i efektywnego wykorzystania wiedzy i informacji do harmonijnego rozwoju w wymiarze społecznym, ekonomicznym i osobistym.*⁴

Strategiczne kierunki w zakresie rozwoju społeczeństwa zostały wyznaczone w trzech obszarach: Człowiek, Gospodarka, Państwo. W ramach obszaru Człowiek wyszczególniono 6 celów:

Cel 1. Podniesienie poziomu motywacji, świadomości, wiedzy oraz umiejętności w zakresie wykorzystywania technologii informacyjnych i komunikacyjnych;

Cel 2. Podniesienie poziomu i dostępności edukacji (od przedszkola do uczelni wyższej) oraz upowszechnienie zasady nauki przez całe życie poprzez wykorzystanie technologii informacyjnych i komunikacyjnych;

Cel 3. Dopasowanie oferty edukacyjnej do wymagań rynku pracy, którego istotnym elementem są technologie informacyjne i komunikacyjne;

Cel 4. Podniesienie poczucia bezpieczeństwa w społeczeństwie przez wykorzystanie technologii informacyjnych i komunikacyjnych;

Cel 5. Zwiększenie aktywności społecznej, kulturalnej i politycznej Polaków poprzez wykorzystanie technologii informacyjnych i komunikacyjnych;

*Cel 6. Zapewnienie efektywnej ekonomicznie, bezpiecznej i zorientowanej na przyszłe potrzeby Polaków infrastruktury technologii informacyjnych i komunikacyjnych, niezbędnej do rozwoju polskiego społeczeństwa informacyjnego.*⁴

W badaniach Głównego Urzędu Statystycznego, w części „Wskaźniki społeczeństwa informacyjnego” przyjęto, iż jest to społeczeństwo znajdujące się na takim etapie rozwoju techniczno-organizacyjnego, że osiągnięty poziom zaawansowania technologii informacyjno-telekomunikacyjnych stwarza warunki techniczne, ekonomiczne, edukacyjne i inne do powszechnego wykorzystania informacji w produkcji wyrobów i świadczeniu usług. Tak rozwinięte społeczeństwo zapewnia obywatelom powszechny dostęp i umiejętność korzystania z technologii teleinformatycznych w ich działalności zawodowej i społecznej, w celu podnoszenia i aktualizacji wiedzy, korzystania ze zdobyczy kultury, ochrony zdrowia oraz spędzania wolnego czasu i innych usług mających wpływ na wyższą jakość życia.⁵

³ T. Białobłocki, J. Moroz, M. Nowina-Konopka, L.W. Zacher *Społeczeństwo informacyjne. Istota, rozwój, wyzwania*. WAiP, 2006

⁴ *Strategia rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce do roku 2013. Streszczenie*, MSW grudzień 2008 www.msw.gov.pl/download/56/.../Streszczenie.pdf (pobrano 12.07.2012 r.)

⁵ „Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2007-2011” Głównego Urzędu Statystycznego, Warszawa 2012, Urząd Statystyczny w Szczecinie pod redakcją D. Rozkruta http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/nts_spolecz_inform_w_polsce_2007-2011.pdf (pobrano 12.07.2012 r.)

Przyjrzyjmy się teraz wynikom badań dotyczących rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce.

WYNIKI BADAŃ STATYSTYCZNYCH GUS Z LAT 2007-2011

Wszystkie przedstawione poniżej wyniki zaczerpnięto z broszury: „*Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2007-2011*” Głównego Urzędu Statystycznego.⁵

Wyniki badań wskazują, że ogólna liczba osób regularnie korzystających z komputera wzrosła z 46,2% w 2007 r. do 60% w 2011 r., a w przypadku osób w wieku 16-24 lata z 86,7% na 96,5%. U osób z wyższym wykształceniem odsetek ten wzrósł z 82,3% na 91,2%, natomiast u osób z wykształceniem średnim z 41,8% na 55,9%, a u osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym z 35,6% na 41,9%. Jeśli weźmiemy pod uwagę aktywność zawodową, w 2011 r. 99,1% uczniów i studentów, 72,3 % pracujących, 57,4% bezrobotnych i 24,4% emerytów i innych biernych zawodowo regularnie korzystało z komputera (w 2007 r. odpowiednio: 94,7%, 56,3%, 31,6%, 12,4%). Oczywiście wyniki te różniły się także w zależności od miejsca zamieszkania: 70,0% w dużych miastach, 62,7% w małych miastach i 49,8% na obszarach wiejskich w 2011 roku (w 2007 r. odpowiednio: 58,1%, 48,2%, 34,8%), stopnia urbanizacji: wysoki 68,7%, średni 57,1%, niski 53% w 2011 r. (w 2007 r. odpowiednio: 55,2%, 40,8%, 39,6%) oraz regionu: Polska wschodnia 54,4%, centralna 61,7%, zachodnia 61,5% w 2011 r. (w 2007 r. odpowiednio: 41,4%, 48%, 46,6%). Jednocześnie wykazano, że najwięcej osób korzysta z komputera w domu.

W 2011 roku dostęp do Internetu w domu posiadało 66,6% gospodarstw domowych, w porównaniu z 41% w 2007 r. Okazało się także, że o wiele wyższy jest odsetek gospodarstw z dziećmi posiadających dostęp do Internetu w domu: 88,3% w porównaniu z odsetkiem gospodarstw bez dzieci: 56% w 2011 roku (w 2007 r. 53,2% i 35,4%). Oczywiście tutaj także wyniki różniły się ze względu na miejsce zamieszkania, stopień urbanizacji i region kraju. Wśród najczęściej wymienianych powodów braku dostępu do Internetu w domu, wymieniano: brak potrzeby, brak odpowiednich umiejętności, zbyt wysokie koszty sprzętu, zbyt wysokie koszty dostępu, posiadanie dostępu do Internetu gdzie indziej, niechęć do Internetu, brak technicznych możliwości podłączenia do Internetu oraz względy bezpieczeństwa. Warto zwrócić tutaj uwagę, że w porównaniu z 2007 rokiem wzrósł odsetek respondentów deklarujących brak potrzeby, brak potrzebnych umiejętności i niechęć do Internetu, podczas gdy zmalał odsetek w pozostałych kategoriach, np.: koszty sprzętu lub dostępu. Ilość osób regularnie korzystających z Internetu w całej populacji wzrosła z 39% w 2007 r. do 57,9% w 2011 r., a wśród osób kiedykolwiek korzystających z tej sieci z 74,8% na 86,0%. Tutaj także regularność korzystania z Internetu zależy od wieku, aktywności zawodowej, poziomu wykształcenia i miejsca zamieszkania. Pod względem rodzaju aktywności zawodowej, najwięcej regularnych użytkowników było w 2011 r. wśród uczniów i studentów (98,1%) oraz osób pracujących na własny rachunek (83,2%), a najmniej wśród osób emerytowanych i biernych zawodowo (22,7%). Natomiast najwięcej regularnych użytkowników Internetu w porównaniu z rokiem 2007 pojawiło się wśród osób bezrobotnych (wzrost o 31,6 pkt proc.).

Jeśli weźmiemy pod uwagę wiek, najwięcej osób regularnie używających Internetu zaobserwowano w grupie 16-24 lata. Natomiast jeśli weźmiemy pod uwagę kryterium wykształcenia, największy jest udział regularnych użytkowników Internetu w grupie osób z wyższym wykształceniem – w 2011 roku wyniósł on 89,9%. Również osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym coraz częściej regularnie korzystają z Internetu i w 2011 r. regularnych użytkowników było 40,9%. Różnica pomiędzy odsetkami stałych użytkowników Internetu w grupie osób z wykształceniem wyższym i osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym jest nadal wysoka i utrzymuje się na poziomie ok. 49 punktów procentowych.

W 2011 r. 30,2% osób ogółem korzystało z komunikatorów internetowych, 38,9% osób ogółem brało udział w czatach lub forach dyskusyjnych i korzystało z serwisów społecznościowych, 21,4% osób ogółem telefonowało przez Internet, a 8,7% czytało blogi. Oczywiście najwyższy odsetek osób korzystających z internetowych usług komunikacyjnych zaobserwowano w grupie osób w wieku 16-24 lata (odpowiednio: 75,1%, 81,8%, 37,5%, 22,1% w 2011 r.), w grupie osób z wyższym wykształceniem (odpowiednio: 41,4%, 54,8%, 34,6%, 14,2% w 2011 r.), a zwłaszcza wśród uczniów i studentów (odpowiednio: 80,9%, 85,3%, 43,0%, 25,6% w 2011 roku). Co ciekawe, we wszystkich tych kategoriach spadł odsetek osób korzystających z komunikatorów internetowych, przy jednoczesnym wzroście zainteresowania pozostałymi usługami. Może być to spowodowane rosnącą popularnością mediów społecznościowych i innych nowoczesnych form komunikacji.

Jeśli chodzi o cele wykorzystywania Internetu w sprawach prywatnych, obejmowały one w % osób korzystających z Internetu w 2011 roku głównie (w kolejności malejącej): korzystanie z poczty elektronicznej (81,4%), wyszukiwanie informacji o towarach i usługach (71,8%), korzystanie z usług bankowych (44,3%), szukanie informacji dotyczących zdrowia (37,8%), słuchanie radia i oglądanie telewizji on-line (37,7%), telefonowanie przez Internet, odbywanie wideokonferencji (34,6%), korzystanie z serwisów poświęconych turystyce (31,1%), czytanie, pobieranie czasopism on-line (29,0%), pobieranie programów komputerowych (25,8%), szukanie pracy, wysyłanie ofert (18,5%) oraz sprzedawanie towarów np. na aukcjach (12,3%).

Najciekawsze wyniki z punktu widzenia edukacji dotyczą sposobów zdobywania umiejętności informatycznych. Największa ilość osób: 42,2% populacji w 2011 r. zdobyła je samodzielnie w trakcie korzystania z komputera lub Internetu. Odsetek ten wzrósł o 6,2 pkt proc. w porównaniu z 2007 r. Ponad 35% w 2011 r. zdobyło te umiejętności przy pomocy krewnych lub znajomych, a prawie 30% w szkole lub na uczelni. Zmalał natomiast odsetek osób uczących się samodzielnie z książek lub instrukcji (z 15% w 2007 r. do około 12% w 2011 r.). Na podobnym, niskim poziomie utrzymał się odsetek osób zdobywających umiejętności na kursach: w 2011 r. około 4,4% osób wzięło udział w kursach z własnej inicjatywy i około 7,1% z inicjatywy pracodawcy.⁶

Powyższe dane pozwalają stwierdzić, że odsetek osób posiadających dostęp do komputera i Internetu oraz regularnie z nich korzystających systematycznie

⁶ „Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2007-2011”... op. cit.

wzrasta, a internetowe usługi komunikacyjne stają się coraz bardziej popularne. Cele wykorzystania Internetu pokrywają się z umiejętnościami niezbędnymi do korzystania z kształcenia na odległość: korzystanie z poczty elektronicznej, wyszukiwanie informacji, słuchanie i oglądanie materiałów on-line, telefonowanie przez Internet, odbywanie wideokonferencji, czytanie, pobieranie materiałów i programów, a także korzystanie z forów dyskusyjnych, czatów oraz serwisów społecznościowych. Fakt, iż według danych na 2011 r. 99,1% uczniów i studentów regularnie korzysta z komputera, a 98,1% uczniów i studentów regularnie korzysta z Internetu jasno wskazuje, w jakim kierunku powinny rozwijać się formy kształcenia. Wydaje się, że rozumieją to także rodzice, skoro o wiele wyższy odsetek rodzin z dziećmi niż bez dzieci ma w domu stały dostęp do Internetu. Wykorzystanie Internetu rośnie także nie tylko wśród osób pracujących, ale także wśród bezrobotnych i osób z mniejszych miejscowości, co oznacza, iż istnieje realna szansa na wyrównanie różnic pomiędzy osobami znajdującymi się w gorszej sytuacji a resztą społeczeństwa poprzez szkolenia na odległość. Dane te potwierdzają także, iż społeczeństwo polskie rozwija się zgodnie z trendami globalnymi i w związku z tym, wbrew głosom sceptyków, jest również coraz bardziej otwarte na różne formy kształcenia przez Internet.

Pokolenie Internetu

Współcześni uczniowie i studenci, urodzeni w ostatniej dekadzie zeszłego stulecia lub na początku obecnego, często określane są mianem „pokolenia Internetu” lub „Generacji Z”, ponieważ od najmłodszych lat „są podłączeni do sieci” i komunikują się za pomocą różnych komunikatorów i mediów społecznościowych, często w różnych krajach i kulturach, co wpływa na kształtowanie ich światopoglądu i sposób podejmowania przez nich decyzji; czują się komfortowo używając nowoczesnych technologii, a często są nawet od niej zależni, ponieważ dorastali w świecie cyfrowym; przyzwyczajeni są do wykonywania kilku zadań naraz z wykorzystaniem różnych zaawansowanych urządzeń i produktów on-line, a jednocześnie doceniają proste i interaktywne projekty; są bardziej odpowiedzialni społecznie, ponieważ dzięki globalnemu dostępowi do informacji są bardziej świadomi współczesnych wyzwań, takich jak np.: terroryzm czy zmiany klimatyczne. Generacja Z preferuje media, które są wielofunkcyjne, łatwe w obsłudze i interaktywne, takie jak np.: iPady, portale społecznościowe. Łatwiej uczą się z wykorzystaniem Internetu i źródeł cyfrowych. Zarówno dzieci, jak i ich rodzice, preferują urządzenia, które posiadają funkcje edukacyjne. Pokolenie Internetu bardzo szybko przystosowuje się do najnowszych technologii, które pozwalają na najszybszą komunikację i są najbardziej funkcjonalne, przykładowo preferują komunikatory (np.: *Instant Messenger*) zamiast poczty e-mail, ponieważ mogą szybciej przekazać lub otrzymać wiadomość; także SMSy są powoli zastępowane przez nowsze technologie, np.: BBM, Weibo, WhatsApp, QQ, itp. Coraz młodsze dzieci używają codziennie komputera, Internetu i telefonów komórkowych, a pozostawanie w kontakcie z rówieśnikami „w sieci” uznają za ważny aspekt swojego życia. Wyłączenie ich z kontaktu ze społecznością internetową uważają za dotkliwą niedogodność, ponieważ nie tylko otrzymują tam informacje, ale dzielą się doświadczeniami i czerpią z niej wsparcie oraz poczucie

przynależności.⁷ Pokolenie to oczekuje zupełnie innej oferty edukacyjnej niż ich rodzice i jest w naturalny sposób gotowe na kształcenie przy pomocy narzędzi e-learningowych i m-learningowych.

Samokształcenie dorosłych

Jednym z kluczowych czynników wpływających na wzrost gospodarczy i rozwój społeczny jest edukacja dorosłych. Unia Europejska kładzie duży nacisk na wdrażanie strategii uczenia się przez całe życie. W czerwcu 2002 r. Rada Ministrów w Polsce przyjęła rezolucję dotyczącą kształcenia ustawicznego. W 2009 r. GUS przeprowadził badania „*Kształcenie dorosłych. Informacje i opracowania statystyczne*”, których celem było uzyskanie informacji na temat uczestnictwa osób w wieku 25-64 lata w kształceniu formalnym, pozaformalnym i nieformalnym, oraz znajomości języków obcych, umiejętności korzystania z komputera oraz udziału osób badanych w wydarzeniach kulturalnych i w życiu społecznym. W badaniu powiązано również cechy dotyczące korzystania z kształcenia formalnego, pozaformalnego oraz z edukacji nieformalnej (tzw. samokształcenia) z cechami społecznodemograficznymi.⁸

Istotnym aspektem analizy zbiorowości osób, które uczestniczyły w szkoleniu nieformalnym były metody zdobywania wiedzy. W badaniu wyszczególniono następujące metody samokształcenia:

- kształcenie przez korzystanie z pomocy członków rodziny;
- kształcenie przez korzystanie z materiałów drukowanych;
- kształcenie przez Internet;
- kształcenie przez korzystanie z programów edukacyjnych emitowanych przez telewizję i radio;
- kształcenie poprzez zwiedzanie muzeów z przewodnikiem;
- kształcenie poprzez odwiedzanie innych ośrodków naukowych.

Najczęściej wybieraną metodą kształcenia było korzystanie z książek, profesjonalnych magazynów i innych materiałów drukowanych: 80,7% ogółu, 79,6% mężczyzn i 81,8% kobiet, 81,5% mieszkańców miast i 78,5% mieszkańców wsi. Kolejną wybieraną metodą było korzystanie z programów komputerowych: 67,3% ogółu, 70,0% mężczyzn i 64,9% kobiet, 73,3 % mieszkańców miast i 50,0% mieszkańców wsi.

Techniki komputerowe są powszechnie wykorzystywane w pracy zawodowej, więc zbadano również umiejętności dorosłych w tym zakresie. Jak można było przypuszczać, najwyższy odsetek osób korzystających z komputera: 79,4% wystąpił w najmłodszej badanej grupie w wieku 25-29 lat. Przeważająca liczba osób z wyższym wykształceniem: 94,9% korzysta z komputera, odsetek ten jest także wyższy wśród mieszkańców miast: 74,4% i nieznacznie wyższy wśród kobiet 50,5%. Dla porównania, tylko 18,9% osób w wieku 60-64 lat, oraz 11,4% osób z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym korzysta z komputera. 66,2%

⁷ “Consumers of Tomorrow. Insights and Observations about Generation Z”, Grail Research Analysis http://grailresearch.com/pdf/ContentPodsPdf/Consumers_of_Tomorrow_Insights_and_Observations_About_Generation_Z.pdf (pobrano 12.07.2012 r.)

⁸ „Kształcenie dorosłych. Informacje i opracowania statystyczne.” GUS, Departament Pracy i Warunków Życia, Warszawa 2009, pod redakcją G. Marciniak http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUB_WZ_ksztalzenie_doroslych.pdf (pobrano 12.07.2012 r.)

mieszkańców miast i tylko 46,4% mieszkańców wsi korzysta z komputera codziennie lub prawie codziennie. Świadczy to o szybszym przyswajaniu nowych technik przez ludzi młodych, a także większej świadomości konieczności ich wykorzystania w miastach. Podsumowując, struktura osób używających komputera zróżnicowana jest głównie według poziomu wykształcenia, wieku i miejsca zamieszkania.⁹

Interesujące jest to, że wśród osób, które zadeklarowały znajomość obsługi komputera, 2,1% nie potrafiło określić poziomu swoich umiejętności, a z pozostałych osób 55,5% określiło swoje umiejętności jako podstawowe. Tylko w dwóch grupach wiekowych: 25-29 lat i 30-34 lata odsetek osób potrafiących korzystać z komputera w stopniu zaawansowanym i profesjonalnym był wyższy niż odsetek osób potrafiących korzystać z komputera na poziomie podstawowym. W pozostałych grupach wiekowych przeważał odsetek osób z umiejętnościami na poziomie podstawowym. Największe umiejętności posiadały osoby z wykształceniem wyższym: 17% z nich zadeklarowało umiejętności na poziomie profesjonalnym, a 54% na poziomie zaawansowanym.

Z Internetu korzystało ponad 46% ogółu ludności w wieku 25-64 lata, w tym 49,8% mężczyzn i 50,2% kobiet, 78,4% mieszkańców miast i 21,6% mieszkańców wsi. Podobnie jak w przypadku korzystania z komputera, im młodsza grupa wiekowa, tym wyższy okazał się odsetek osób korzystających z Internetu. Wśród osób korzystających z Internetu poniżej 35 roku życia, 66-67% stanowiły osoby korzystające z niego codziennie lub prawie codziennie. Podsumowując, zarówno z komputera, jak i z Internetu najczęściej korzystają ludzie młodzi, dobrze wykształceni, mieszkańcy miast. Korzystanie z komputera i Internetu upowszechnia się i umiejętności związane z ich obsługą rosną szybko, więc wyniki tych badań byłyby obecnie prawdopodobnie trochę inne, jednak podziały, które odzwierciedlają, wydają się nadal aktualne.

Bardzo pozytywne okazały się wyniki badania stosunku do potrzeby kształcenia się: prawie 94% badanych uważa, że uczenie się nowych rzeczy jest ciekawe, a 69,1% zgadza się z tą opinią w pełni. 69,6% badanych wskazało, że nauka i szkolenia mogą pomóc w organizowaniu życia codziennego, a 80%, że kontynuacja nauki może być formą ochrony przed bezrobociem. 56% zgodziło się także ze stwierdzeniem, że umiejętności potrzebnych w pracy zawodowej nie można nauczyć się w szkole. Prawie 92% respondentów uważa, że aby odnosić sukcesy w pracy, należy doskonalić wiedzę i umiejętności. Z drugiej strony aż 88,6% respondentów uważa, że to pracodawcy są odpowiedzialni za szkolenie pracowników, a duża część osób badanych: 64,2% nie uczestniczyła w żadnym szkoleniu formalnym lub nieformalnym 12 miesięcy przed rozpoczęciem badania (lub dłużej), ponieważ nie widziała takiej potrzeby w pracy zawodowej, ani dla własnych zainteresowań, a także brakowało im motywacji dla wznowienia nauki i nie chcieli w niej uczestniczyć, nawet gdy nie wymagało to od nich ponoszenia żadnych kosztów finansowych (np.: samokształcenie). Odsetek ten jest bardzo wysoki: 49,7% nawet w najmłodszej grupie badanych 25-29 lat i rośnie aż do 84% w najstarszej grupie 60-64 lata. Aktywność edukacyjna zwiększa się jednak wraz z poziomem wykształcenia: tylko 26,3% osób z wyższym wykształceniem, ale aż 88,9% z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym nie uczestniczyło w żadnej

⁹ „Kształcenie dorosłych. Informacje i opracowania statystyczne.”... op. cit.

formie kształcenia. Najwięcej osób nieuczestniczących w jakiegokolwiek formie edukacji odnotowano wśród osób biernych zawodowo (84%) i bezrobotnych (73%), chociaż teoretycznie właśnie te osoby dysponowały największą ilością czasu wolnego, który mogłyby poświęcić na edukację.⁷

W przypadku osób nie uczestniczących w żadnej formie edukacji 12 miesięcy przed rozpoczęciem badania, ale które chciałyby w niej uczestniczyć (populacja ta liczyła 1861 tys. osób), wymieniano przede wszystkim następujące powody: zbyt wysoką cenę kursu/szkolenia (61,3%), niedostosowanie kursów do harmonogramu pracy (31,4%), braku kursów blisko miejsca zamieszkania/pracy (31,0%), braku czasu z powodów rodzinnych (29,2%). Zdaje się, iż większość z tych problemów można by rozwiązać poprzez przygotowanie elastycznej, użytecznej i dostępnej oferty e-learningowej, tak aby proces kształcenia przebiegał w sposób dopasowany do harmonogramu pracy i zobowiązań rodzinnych, a przy tym jego zawartość motywowała do poświęcania czasu na samokształcenie.

Wyniki powyższych badań jasno wskazują na rozbieżności pomiędzy teoretyczną opinią na temat wartości edukacji, a praktycznym udziałem w kształceniu, w tym samokształceniu. Możliwe, iż postawa ta jest wynikiem tradycyjnego, sformalizowanego modelu nauczania, w którym odpowiedzialność za proces uczenia spoczywa na nauczycielu, a nie na uczniu. Pomimo tego, iż badani zdają sobie sprawę z tego, jak ważne jest doksztalcanie się i umiejętność obsługi nowoczesnych urządzeń technologicznych, przerzucają odpowiedzialność za własny rozwój na pracodawców i nie potrafią poszukiwać odpowiednich dla siebie metod szkolenia. Kursy e-learningowe, dzięki temu, iż mogą odbywać się w czasie dogodnym dla uczestnika, w krótkich, praktycznych sesjach, przekazujących konkretne, potrzebne uczestnikom umiejętności w ciekawy i interaktywny sposób, praktycznie w każdym miejscu z dostępem do Internetu, mają potencjał zmiany zaistniałej sytuacji. Dodatkowo dostarczają one kontaktu ze społecznością innych uczących się, co wpływa pozytywnie na utrzymanie motywacji i rozwój sieci kontaktów. Jednak aby kursy te mogły przynieść efekty, konieczne byłoby najpierw przeszkolenie wielu osób z technologii używanych podczas kursu oraz uświadomienie idei samokształcenia i korzyści z niego płynących.

Podsumowanie

Gwałtowny rozwój technologiczny, globalizacja, przeobrażenia społeczne i ekonomiczne niejako wymuszają edukację ustawiczną. Strategia Lizbońska, uchwalona przez Radę Europejską na posiedzeniu w Lizbonie, w marcu 2000 roku, kładzie wyraźny nacisk nie tylko na wzmocnienie konkurencyjności gospodarczej Europy i poprawę zatrudnienia, ale także rozwoju edukacji, ponieważ jest ona warunkiem rozwoju jednostki, a co za tym idzie całego społeczeństwa. Podkreślono również, iż edukacja ustawiczna jest niezbędna dla zapewnienia integracji społecznej i wyrównywania szans, a także zmniejszania marginalizacji zagrożonych tym zjawiskiem grup społecznych, tj. niepełnosprawnych, osób z obszarów zagrożonych bezrobociem, starszych, itp. W związku z tym, idea uczenia się przez całe życie ma być priorytetem w polityce oświatowej wszystkich krajów europejskich. Najważniejsze jest uświadomienie każdemu, jak istotna jest otwartość, aktywność i zdolność do adaptacji do zmieniających się warunków oraz wykorzystania dostępnej wiedzy.

Dynamiczny rozwój technologii wymaga nieustannej aktualizacji wiedzy. Potrzeba kształcenia ustawicznego, polegającego na ciągłym inwestowaniu w rozwój własnego kapitału spowoduje, że uczenie się na odległość będzie coraz popularniejsze.¹⁰

Niezbędnym jest przyswojenie sobie umiejętności obsługi narzędzi technologicznych oraz samokształcenia, aby dopasować się do zmian na rynku pracy i w ogólnie pojętej, otaczającej rzeczywistości. Oznacza to również potrzebę zmiany w systemie edukacji i formalnych oraz nieformalnych sposobach kształcenia ustawicznego. Obecnie nie tylko uczącym się, ale także wielu nauczycielom brakuje umiejętności i warsztatu metodycznego opartego na nowoczesnych technologiach informacyjno-komunikacyjnych. Zmienia się rola nauczyciela i ucznia, czego następstwem są zmiany w zakresie metodyki nauczania, treści kształcenia, organizacji pracy i procesów poznawczych. Niezbędne są szkolenia dla kadry dydaktycznej, pozwalające na swobodne korzystanie z technologii i projektowanie angażujących, interaktywnych programów nauczania. Należy dążyć do upowszechniania informacji dotyczących korzyści płynących z samokształcenia i podnoszenia własnych kwalifikacji. Ważne są działania włączające grupy społeczne, które rzadziej korzystają z nowoczesnych technologii i form samokształcenia.

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest wskazanie, iż we współczesnym społeczeństwie polskim istnieje zarówno potrzeba, jak i gotowość do wdrażania kształcenia na odległość przy pomocy nowoczesnych technologii komunikacyjno-informacyjnych. Cytowane badania i dokumenty strategiczne przedstawiają obraz społeczeństwa, które nie tylko posiada coraz więcej narzędzi i umiejętności niezbędnych do kształcenia na odległość, ale coraz bardziej świadomie podchodzi do własnego rozwoju i idei uczenia się przez całe życie. Istnieje wiele przeszkód do pokonania, jednak dzisiaj nikt już nie wątpi, że kształcenie na odległość jest ważnym uzupełnieniem formalnych procesów kształcenia na każdym etapie życia, a nieraz jest jedną z niewielu form pozwalających na wyrównywanie szans w dostępie do wiedzy i rozwoju umiejętności.

Summary

The aim of this article is to show that there exist both the need and readiness for introducing distance learning with the use of state-of-the-art communication and information technologies in the modern Polish society. Research and documents cited here depict the society that not only possesses more and more tools and skills necessary for participating in distance education but which also approaches self-development and the idea of life-long learning with much more awareness.

¹⁰ <http://informacyjfrowa.wsb.edu.pl/pdfs/SpoleczenstwoInformatyczne.pdf> (pobrano 12.07.2012 r.); E. Roszko, I. Wieczorek, J. Wiktorowicz, *Kształcenie ustawiczne – kierunek na wiedzę*; J. Bednarek, E. Lubina, *Kształcenie na odległość. Podstawy dydaktyki*. PWN. Warszawa 2008; M. Siniór, *Kształcenie ustawiczne osób dorosłych. Idea kształcenia ustawicznego i jej rola w rozwoju zawodowym człowieka* http://www.wup.lodz.pl/files/ciz/ciz_ksztalcenie_ustawiczne.pdf (pobrano 12.07.2012 r.)

There still exist many obstacles to overcome, however, nobody doubts nowadays that distance learning is an important expansion of formal education processes at every stage of life. Many a time, it is one of the few forms of education that allow to provide equal opportunity in accessing knowledge and developing skills.

Bibliografia

1. Bednarek, E. Lubina, *Kształcenie na odległość. Podstawy dydaktyki*. Warszawa 2008, PWN
2. Bell D., *The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*. New York: Basic Books, 1973
3. Białobłocki T., Moroz J., Nowina-Konopka M., Zacher L.W., *Spółeczeństwo informacyjne. Istota, rozwój, wyzwania*. WAIp, 2006
4. "Consumers of Tomorrow. Insights and Observations about Generation Z", November 2011, Source: Grail Research Analysis http://grailresearch.com/pdf/ContentPodsPdf/Consumers_of_Tomorrow_Insights_and_Observations_About_Generation_Z.pdf
5. *Europe and the Global Information Society: Bangemann Raport Recommendations to the European Council* z 1994 r. http://www.epractice.eu/files/media/media_694.pdf
6. <http://informacyjfrowa.wsb.edu.pl/pdfs/SpoleczenstwoInformacyjne.pdf>
7. „Kształcenie dorosłych. Informacje i opracowania statystyczne.” GUS, Departament Pracy i Warunków Życia, Warszawa 2009, Kierujący Grażyna Marciniak – Dyrektor Departamentu Badań Społecznych Publikacja dostępna pod adresem: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_WZ_ksztalcenie_doroslych.pdf
8. Kształcenie ustawiczne – kierunek na wiedzę” Elżbieta Roszko, Iwona Wieczorek, Justyna Wiktorowicz Recenzja naukowa: dr hab. Bogusława Urbaniak, www.eduplus.eu
9. Kształcenie ustawiczne osób dorosłych. Idea kształcenia ustawicznego i jej rola w rozwoju zawodowym człowieka. Opracowała: Małgorzata Sinior http://www.wup.lodz.pl/files/ciz/ciz_ksztalcenie_ustawiczne.pdf
10. Spółeczeństwo informacyjne. Istota, rozwój, wyzwania. Tomasz Białobłocki, Janusz Moroz, Maria Nowina Konopka, Lech W. Zacher, WAIp, 2006
11. „Spółeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2007-2011” Głównego Urzędu Statystycznego, Warszawa 2012, Opracowanie publikacji: Urząd Statystyczny w Szczecinie pod kierunkiem Dominika Rozkruta. Publikacja dostępna na http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/nts_spolecz_inform_w_polsce_2007-2011.pdf
12. *Strategia rozwoju spółeczeństwa informacyjnego w Polsce do roku 2013. Streszczenie*, MSW grudzień 2008 www.msw.gov.pl/download/56/.../Streszczenie.pdf
13. *The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*, Daniel Bell. New York: Basic Books, 1973, ISBN 0-465-01281-7